

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական աշխատողների
մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների զարգացման»
ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Դերային խաղի զարգացման առանձնահատկությունները
նախադպրոցական տարիքում:

Դաստիարակ՝ Սահակյան Մարիամ

Մանկապարտեզ՝ «55» ՀՈԱԿ

2022թ

Բովանդակություն

Ներածություն.....	2
Գործարար խաղեր.....	4
Փորձարարական հետազոտություն.....	4
Գլուխ 1. Խաղի դերը նախադարձական երեխայի կյանքում.....	4
Գլուխ 2. Դերախաղի նշանակությունը երեխայի զարգացման գործում.....	6
Պարապմունք.....	7
Եզրակացություն.....	8
Օգտագործված գրականության.....	9

Ներածություն

Հարցրեք ձեր երեխային. «Ի՞նչ ես ուզում անել այսօր»: Հիմնվելով նրա արձագանքի վրա՝ օգնեք ստեղծել այն միջավայրը, որտեղ նա կկարողանա բացահայտել իր հետաքրքրությունները: Օրինակ, եթե նա ցանկանում է տուն կառուցել, դուք կարող եք աջակցել՝ տրամադրելով նյութեր և աշխատելու համար ապահով տեղ: Մտածեք ձեր երեխայի համար անհրաժեշտ նյութերի մասին, ապա նայեք ձեր տան շուրջը՝ տեսնելու, թե ինչն է հասանելի: Մի վախեցեք ստեղծագործ լինել: Օրինակ, եթե երեխան ցանկանում է գլուխկոտրուկ հավաքել, իսկ տանը չունեք, օգտագործեք նկար կամ օրացույց, կտրեք այն մասերի, որպեսզի փոքրիկը հավաքի դրանք: Ընթացքում որոշակի ցուցումներ և հուշումներ տվեք: Երբ ձեր երեխան բախվում է խնդրի, դուք կարող եք օգնել նրան, ուղղորդել դեպի լուծում՝ հարցնելով «Ի՞նչ ես ուզում անել: Ինչպե՞ս կարող եմք լուծել այս խնդիրը»: Ինչպես բացատրում է Չամանը. «Մեծահասակները չպետք է ամեն ինչ անեն երեխայի համար: Մենք պարզապես պետք է որոշ ցուցումներ կամ աջակցություն ցույց տանք՝ ուղղորդելով, որ երեխաներն ինքնուրույն մտածեն և ինքնուրույն գործեն»:

Դարձրեք այն /ազատ խաղը/ կապ ստեղծող գործունեություն: Այն փաստը, որ ձեր երեխան ինքնուրույն է խաղում, չի նշանակում, որ դուք չեք կարող ներգրավվել: Եթե երեխան ցանկանում է խաղալ ձեզ հետ, մինչև դուք զբաղված եք աշխատանքով, փորձեք խոսել նրա հետ մի բանի մասին, որը նա կարող է անել ինքնուրույն, իսկ հետո, երբ նա կավարտի, կարող եք միասին քննարկել, թե ինչ է ստացվել:

Խանութը, հաճախ, այսպիսի մոտեցում է ցուցաբերում իր սեփական դասերը. «Ես հարցնում եմ նրան. Կարող ե՞ս պատմություն գրել: Ես գիտեմ, որ նա դեռ չի գրում պատշաճ կերպով, բայց այն, ինչ գրում է, լավ է: Հետո նա ինձ համար բարձրաձայն կարդում է գրածը»:

Նման մոտեցում որդեգրելով՝ դուք կօգնեք ձեր երեխային ներգրավվել տարբեր գործընթացներում, որտեղ նա կարող է ինքնուրույն խաղալ: Թե՛ նախադպրոցական, թե՛ դպրոցական տարիքում արդյունավետ է երեխաների համար կազմակերպել խաղային գործունեությամբ ընթացող ուսուցում: Դրա շնորհիվ նրանք դառնում են դիտունակ, սովորում են համեմատել, դասակարգել առարկաները՝ համաձայն այս կամ այն հատկանիշների: Իսկ դա նպաստում է նրանց մտավոր զարգացմանը, զուգահեռաբար զարգացնում ընկալունակությունը, խոսքը և ուշադրությունը: Խաղային գործունեությունը, ինչպես գործունեության յուրաքանչյուր տեսակ, ունի իր կառուցվածքը, որը ներառում է նպատակ, դրդապատճառ, իրականացման միջոցներ, գործողության պլանավորում և գործողության արդյունք:

Խաղի կառուցվածքում որպես կարևոր միավոր դիտվում է խաղային դերը, որը մեծահասակի գործողությունների վերարտադրումն է: Խաղի մեջ գործում են երկու տիպի փոխհարաբերություններ՝ խաղային և իրական: Դերային կամ խաղային հարաբերությունները պարտադրվում են ըստ դերի: Իրական հարաբերությունները երեխացուլումն է: Այս երկու փոխհարաբերությունները կապված են միմյանց հետ, և դրանով է պայմանավորված խաղային գործունեության արդյունավետությունը: Ընդունված է բաժանել երկու հիմնական խաղ.

1. ստեղծագործական, որոնք ընդգրկում են սյուժետադերային խաղեր
2. բեմականացումներ:

Գործարար խաղեր

Գործարար խաղերի մշակման և իրականացման կարևոր սկզբունքն է ստանդարտ, հանրահայտ վճիռների համադրումը: Խաղը, ընդհանուր առմամբ կանոնակարգված, հայտնի հունով ընթացող գործողությունների շղթա է: Խաղի առաջին հոգեբանական տեսության հիմնադիրն է 19-րդ դարի դարավերջի գերմանացի հոգեբան Կ. Գրոսը: Կ. Գրոսը առաջարկում է խաղի ծագման կենսաբանական մոտեցում և իր տեսությունն անվանում խաղի «վարժեցման» տեսություն:

Փորձարարական հետազոտություն

Փորձարարական հետազոտության նպատակային իրականացման համար ընտրել ենք ուսուցման խաղային տեխնոլոգիա՝ ուղղված միջին նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորմանը: Ինքնուրույնության դրսևորումները դիտարկել ենք ուսումնական և խաղային գործունեության ընթացքում:

Գլուխ 1. Խաղի դերը նախադպրոցական երեխայի կյանքում

Նախադպրոցական տարիքը երեխայի զարգացման եզակի և որոշիչ շրջան է, երբ առաջանում են անհատականության հիմքերը, զարգանում է կամքն ու կամավոր վարքագիծը, ակտիվորեն զարգանում է երևակայությունը, ստեղծագործական միտքը և ընդհանուր նախաձեռնությունը: Այնուամենայնիվ, այս բոլոր կարևոր հատկությունները ձևավորվում են ոչ թե մարզումների ժամանակ, այլ նախադպրոցական երեխայի առաջատար և հիմնական գործունեության մեջ՝ խաղի մեջ: Ամենաեական փոփոխությունը, որը նշում են ոչ միայն հոգեբանները, այլև շատ փորձառու նախադպրոցական ուսուցիչներ, այն է, որ մանկապարտեզներում երեխաները սկսել են ավելի ու ավելի վատ խաղալ, հատկապես կրճատվել են դերային խաղերը (ինչպես քանակով, այնպես էլ տևողությամբ): Նախադպրոցական տարիքի երեխաները գործնականում չգիտեն ավանդական մանկական խաղեր և չգիտեն ինչպես խաղալ: Որպես հիմնական պատճառ՝ սովորաբար նշվում է խաղալու ժամանակի բացակայությունը: Իսկապես, մանկապարտեզների մեծ մասում առօրյան ծանրաբեռնված է տարբեր զբաղմունքներով, և մեկ ժամից էլ քիչ է մնացել ազատ խաղալու համար: Այնուամենայնիվ, նույնիսկ այս ժամին, ուսուցիչների դիտարկմամբ, երեխաները չեն կարող իմաստալից և հանգիստ խաղալ. Նրանք իրարանցում են ստեղծում, կռվում, հրում, հետևաբար մանկավարժները ձգտում են երեխաների ազատ ժամանակը լցնել հանգիստ գործունեությամբ կամ դիմել կարգապահական

գործողությունների: Միաժամանակ նրանք նշում են, որ նախադպրոցականները չգիտեն ինչպես խաղալ և չեն ցանկանում խաղալ: Դա իսկապես այդպես է: Խաղն ինքնին չի առաջանում, այլ փոխանցվում է երեխաների մի սերնդից մյուսին՝ մեծից փոքր: Ներկայումս մանկական սերունդների այս կապը ընդհատված է (տարբեր տարիքի մանկական համայնքներ՝ ընտանիքում, բակում, բնակարանում, հանդիպում են բացառության կարգով): Երեխաները մեծանում են մեծահասակների մեջ, իսկ մեծերը ժամանակ չունեն խաղալու, և նրանք չգիտեն, թե ինչպես դա անել և դա կարևոր չեն համարում: Եթե երեխաներին խնամում են, սովորեցնում են: Արդյունքում խաղը անհետանում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների կյանքից, և դրա հետ մեկտեղ անհետանում է նաև մանկությունը: Նախադպրոցական տարիքում խաղի կրճատումը շատ տխուր ազդեցություն է ունենում երեխաների ընդհանուր մտավոր և անձնական զարգացման վրա: Ինչպես գիտեք, հենց խաղի մեջ է ամենաինտենսիվ զարգանում երեխայի մտածողությունը, հույզերը, հաղորդակցությունը, երևակայությունը, գիտակցությունը: Խաղի առավելությունը ցանկացած այլ մանկական գործունեության նկատմամբ այն է, որ դրանում երեխան ինքն է կամովին ենթարկվում որոշակի կանոնների, իսկ կանոնների կատարումն է, որ տալիս է առավելագույն հաճույք: Սա երեխայի վարքագիծը դարձնում է բովանդակալից ու գիտակցված, դաշտից վերածում կամայինի: Հետևաբար, խաղը գործնականում միակ ոլորտն է, որտեղ նախադպրոցական երեխան կարող է ցույց տալ իր նախածեռնողականությունն ու ստեղծագործական գործունեությունը: Եվ միևնույն ժամանակ, հենց խաղի մեջ է, որ երեխաները սովորում են կառավարել և գնահատել իրենց, հասկանալ, թե ինչ են անում և (հավանաբար, սա է գլխավորը) ցանկանալ ճիշտ գործել: Ժամանակակից նախադպրոցականների վերաբերմունքը խաղի նկատմամբ (և, հետևաբար, բուն խաղային գործունեությանը) զգալիորեն փոխվել է: Չնայած որոշ խաղային սյուժեների պահպանմանն ու հանրաճանաչությանը (թաքստոց, պիտակ, դուստր-մայրեր), երեխաները շատ դեպքերում չգիտեն խաղի կանոնները և պարտադիր չեն համարում դրանց իրականացումը: Նրանք դադարում են իրենց վարքագիծն ու ցանկությունները կապել իդեալական չափահասի կերպարի կամ ճիշտ վարքի պատկերի հետ: Բայց հենց նրանց գործողությունների այս ինքնուրույն կարգավորումն է, որ երեխային դարձնում է իր կյանքի գիտակից սուբյեկտ, դարձնում նրա վարքագիծը գիտակցված ու կամայական: Իհարկե, դա չի նշանակում, որ ժամանակակից երեխաները չեն տիրապետում վարքագծի կանոններին՝ առօրյա, կրթական, հաղորդակցական, երթևեկության և այլն: Սակայն այդ կանոնները գալիս են դրսից՝ մեծերից, և երեխան ստիպված է լինում ընդունել դրանք և հարմարվել:

Գլուխ 2. Դերախաղի նշանակությունը երեխայի զարգացման գործում

Անհատի վարքի հմտությունների ձևավորման հզոր միջոցներից մեկն է համարվում դերային խաղը: Երեխաների անհատական առանձնահատկությունները և բնավորության գծերը վառ արտահայտվում են խաղի բնույթի և այն դերի միջոցով, որը իր վրա վերցնում է երեխան ընդհանուր խաղերում: Ընդհանուր խաղերը մեծ նշանակություն ունեն բնավորության դաստիարակման գործում: Դիմացկունություն ցավի նկատմամբ, արժանապատվության, պատասխանատվության, վստահության և արդարության զգացում: Իր կյանքի ոչ մի փուլում երեխան չի սովորի այդքան շատ և արդյունավետ, քան իր մանկական խաղերի ընթացքում: Այդ իսկ պատճառով խաղային գործունեությունը հարկավոր է տեղափոխել դպրոցական ուսուցման շրջան, այդ դեպքում երեխայի ներքին հնարավորությունները ավելի ազատ են զարգանում: Գիտնականներն ապացուցել են, որ խաղերը՝ երևակայական խաղալիքներով արդյունավետ զարգացնում են երեխայի անձնական ոլորտը՝ ուղղակիորեն ազդելով դրա վրա:

Վերցրեք մի գվարճալի տիկնիկ ձեր փոքրիկի համար, և ձևացրեք, թե այն նրա տարիքին է: Չետո երեխան կսկսի իրեն համեմատել նրա հետ և նա կվերածի իր մարդկային էության և անհատականության գաղափարը: Չետագայում, տիկնիկը և հեքիաթային խաղը կօգնեն երեխային միանալ մարդկանց աշխարհին... Դա տեղի կունենա, քանի որ հեքիաթային խաղում նա կկարողանա արտացոլել իր փորձը և արտահայտել զգացմունքները, վերարտադրել այն, ինչ իրեն անհանգստացնում է՝ վերարտադրելով մարդկանց կամ հեքիաթային հերոսների գործողությունները: Ավելին, նման խաղալիքները կօգնեն ձեզ ասել երեխային խաղի մեջ. Ինչպես վարվել ձեր վախերի հետ, ինչպես լինել կարեկից, ինչպես վարվել կենդանիների հետ և այլն: Սյուժեի խաղը կօգնի երեխային ոչ միայն ինքնարտահայտվել (իր փորձը, գիտելիքներն ու փորձառությունները), այլև յուրացնել մարդկային հարաբերությունների և գաղափարների աշխարհը, որը բացվում է իր առջև:

Պարապմունք

Առարկա	Թեմա	Տևողություն
Խոսքի զարգացում:	Ի՞նչ է պետք Տիկնիկին	20 – 25

Նպատակը

- Երեխաների մեջ ձևավորել կուլտուր – հիգենիկ ունակությունները
Չարգացնել բանավոր խոսքը, կարողանալ հյուսել փոքրիկ պատմություն «Ի՞նչ է պետք տիկնիկին» թեմայով:

Նյութեր

- Նկարներ՝ որոնք պատկերում են լվացվելու տեսարան, ատամի խոզանակ, օճառ, սրբիչ, շամպուն, ատամի մածուկ:

Ընթացքը

- Դաստիարակը երեխաներին ծանոթացնում է նկարներին և հարցնում, թե ինչի համար է յուրաքանչյուր առարկան երեխաներից 2-ը մոտենում են և լողացնում են տիկնիկին հարդարում են մազերը: Ապա ևս երկու երեխա մոտենում են և լվանում են տիկնիկի ատամները խոզանակով:
- Դաստ.
- Մեր տիկնիկը լվացվել է և կուզենար սնվել, երեխաներ եկեք տիկնիկին նախաճաշ պատրաստենք: Երեխաներից մի քանիսը տիկնիկկ համար պատրաստում են նախաճաշ և հյուրասիրում:

Ամփոփում

- Տիկնիկին դուր եկա՞վ նախաճաշը: Ատավոտյան երբ դուք արթնանում եք ինչպե՞ս եք պատրաստվում և գալիս մանկապարտեզ: Մանկապարտեզ գալուց ձեզանից ո՞վ է նախաճաշում: Ինչը ամենից շատ ձեզ դուր եկավ: Ո՞ր գործողությունը ձեզ ավելի շատ դուր եկավ:

Դիտարկող – Տևոթեն – Ուսուցման խաղային տեխնոլոգիաների կիրառումը մանկապարտեզում դարձնում է երեխային ավելի ակտիվ, նպաստում է նրա ճանաչողական հետաքրքրությունների ձեւավորմանը, զարգացնում է հիշողությունը, մտածողությունը խթանում է ստեղծագործունեությունը

Դիրարկող – Մեթոդիստ – Խմբի բոլոր երեխաները մասնակցում էին և ակտիվ էին: Խաղալով սովորեցնելը ամենաարդյունավետ մեթոդն է:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ ավարտելով հետազոտական աշխատանքը՝ ես հասա հետևյալ նպատակին, որ խաղը բազմակողմ երևույթ է, այն կարելի է դիտարկել որպես թիմի կյանքի բոլոր ասպեկտների գոյության առանձնահատուկ ձև առանց բացառության: Խաղի հետ նույնքան երանգներ են հայտնվում ուսումնական գործընթացի մանկավարժական կառավարման մեջ: Երեխայի զարգացման և դաստիարակության գործում հսկայական դերը պատկանում է խաղին. Ամենակարևորը երեխաների գործունեությունն է: Այն արդյունավետ միջոց է նախադպրոցական տարիքի երեխայի անհատականությունը, նրա բարոյական և կամային հատկանիշները ձևավորելու համար, խաղի մեջ գիտակցվում է աշխարհի վրա ազդելու անհրաժեշտությունը: Խաղի կրթական արժեքը մեծապես կախված է ուսուցչի մասնագիտական հմտություններից, երեխայի հոգեբանության իմացությունից՝ հաշվի առնելով նրա տարիքը և անհատական հատկանիշները, երեխաների հարաբերությունների ճիշտ մեթոդաբանական ուղղորդումը, ճշգրիտ կազմակերպումը և վարքագիծը: Բոլոր տեսակի խաղերից: Նախադպրոցական մանկությունը անձի զարգացման կարճ, բայց կարևոր շրջան է: Այս տարիներին երեխան նախնական գիտելիքներ է ձեռք բերում իրեն շրջապատող կյանքի մասին, սկսում է որոշակի վերաբերմունք ձևավորել մարդկանց նկատմամբ, աշխատանքի նկատմամբ, ձևավորվում են ճիշտ վարքագծի հմտություններ և սովորություններ, ձևավորվում է բնավորություն: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների հիմնական գործունեությունը խաղն է, որի ընթացքում զարգանում է երեխայի հոգևոր և ֆիզիկական ուժը. Նրա ուշադրությունը, հիշողությունը, երևակայությունը, կարգապահությունը, ճարտարությունը: Բացի այդ, խաղը սոցիալական փորձի յուրացման յուրօրինակ միջոց է, որը բնորոշ է նախադպրոցական տարիքին: Խաղում ձևավորվում են երեխայի անհատականության բոլոր ասպեկտները, նրա հոգեկանում տեղի են ունենում Էական փոփոխություններ՝ նախապատրաստելով անցումը զարգացման նոր, ավելի բարձր փուլի: Սա բացատրում է խաղի հսկայական կրթական ներուժը, որը հոգեբանները համարում են նախադպրոցական երեխայի առաջատար գործունեությունը: Խաղը կյանքի մոդել է, որի միջոցով երեխաները ճանաչում են աշխարհը, ձևավորում և զարգացնում աշխարհայացք: Խաղի ազդեցությունը մեծ է երեխայի կյանքում, քանի որ մեծանալով դրսևորվում է որպես անհատ: Հոգեբանության մեջ խաղի վերաբերյալ բազմաթիվ տեսություններ են առաջացել: Հոգեբան Կարլ Գրունը գտնում էր, որ խաղը երիտասարդ օրգանիզմի անգիտակից նախապատրաստումն է կյանքին: Ըստ Չ. Ֆրեյդի երեխան խաղում է իր անլիարժեքությունից դրդված՝ այժմ հնարավորություն չունենալով լինելու բժիշկ, տիեզերագնաց:

Օգտագործված գրականության

1. Մանկապարտեզի միջին խմբի 4-5 տարեկանների կրթական համալիր ծրագիր – 2011թ.
2. Ջուլիետա Գյուլամիրյան- խաղալով սովորենք – 2009թ.
3. Մ.Ս.Բաղդասարյան – ճիշտ հնչարտասանության ձևավորումը նախադպրոցական տարիքում – 1988թ.
4. Մանուկյան, մայրենի լեզվի դիտակտիկ խաղերը մանկապարտեզում / մեթոդական ցուցումներ 1974թ.